

Ministerieel besluit houdende bescherming als monument van de parochiekerk Sint-Gertrudis te Wichelen

DE VLAAMSE MINISTER VAN BESTUURSZAKEN, BINNENLANDS BESTUUR,
INBURGERING, TOERISME EN VLAAMSE RAND

Gelet op de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, gewijzigd bij bijzondere wet van 8 augustus 1988, inzonderheid artikel 6, § 1, l, 7;

Gelet op het decreet van 3 maart 1976 tot bescherming van monumenten en stads- en dorpsgezichten, gewijzigd bij de decreten van 18 december 1992, 22 februari 1995, 22 december 1995, 8 december 1998, 18 mei 1999, 7 december 2001, 21 november 2003, 30 april 2004, 10 maart 2006 en 27 maart 2009;

Gelet op het besluit van de Vlaamse Regering van 13 juli 2009 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, gewijzigd bij de besluiten van de Vlaamse Regering van 24 juli 2009, 4 december 2009, 6 juli 2010, 7 juli 2010, 24 september 2010, 19 november 2010, 13 mei 2011 en 9 september 2011;

Gelet op het ministerieel besluit van 20 oktober 2010 houdende vaststelling van een ontwerp van lijst van als monument te beschermen parochiekerk Sint-Gertrudis te Wichelen;

Gelet op de behandeling van de uitgebrachte adviezen en ingediende bezwaren door Onroerend Erfgoed Oost-Vlaanderen op datum van 7 juli 2011, zoals voorgelegd aan de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen;

Gelet op het advies van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen van 6 oktober 2011,

BESLUIT:

Artikel 1. Wordt beschermd overeenkomstig de bepalingen van het decreet van 3 maart 1976 tot bescherming van monumenten en stads- en dorpsgezichten, gewijzigd bij de decreten van 18 december 1992, 22 februari 1995, 22 december 1995, 8 december 1998, 18 mei 1999, 7 december 2001, 21 november 2003, 30 april 2004, 10 maart 2006 en 27 maart 2009:

Wegens de artistieke, historische en sociaal-culturele waarde:

- als monument

parochiekerk Sint-Gertrudis met inbegrip van de cultuurgooderen die er integrerend

deel van uitmaken, gelegen te
 Wichelen (Wichelen), Margote 84;
 bekend ten kadaster:
 Wichelen, 1e afdeling, sectie B, perceelnummer 381P
 zoals afgebakend op bijgevoegd plan

Art. 2. Het algemeen belang dat de bescherming verantwoordt, wordt door het gezamenlijk voorkomen en de onderlinge samenhang van de volgende intrinsieke waarden gemotiveerd:

De **artistieke waarde**, de **historische waarde**, meer bepaald de architectuurhistorische en de cultuurhistorische waarde, en de **sociaal-culturele waarde** van de *parochiekerk Sint-Gertrudis* gelegen Margote 84 te Wichelen,

met inbegrip van volgende cultuurgoederen die er integrerend deel van uitmaken:

- gepolychromeerd houten beeld van Sint-Gertrudis uit begin 17de eeuw; op houten console en met dito baldakijn van einde 18de – begin 19de eeuw.
- gepolychromeerd eikenhouten beeld van Sint-Marculfus, van de apostelen Petrus en Paulus (rechter zijaltaar) en gepolychromeerde natuurstenen beeld van O.-L.-Vrouw met Kind (linker zijaltaar), uit het atelier van Mathias Zens.
- gepolychromeerd houten beeld van de H. Barbara.
- plaasteren beelden van de H. Antonius van Padua, H. Theresia van Lisieux, Heilige in bisschopskledij, H. Catharina van Alexandrië, H. Jozef met Kind, H. Gerardus Majella (op idem consoles uitgewerkt met engel met banderol), en O.-L.-Vrouw van Lourdes.
- neogotisch hoofdaltaar, eind 19de eeuw.
- twee neogotische zijaltaren, uit het atelier van Mathias Zens.
- neogotische eiken koorbanken en koorlambrisering, door Mathias Zens (ca. 1882).
- communiebankpanelen van 1738 door Joannes De Smedt uit Dendermonde, in 1873 verwerkt in de doksaalbalustrade.
- neogotische eiken communiebank.
- eikenhouten preekstoel, uit het eerste kwart van de 18de eeuw.
- twee eikenhouten biechtstoelen, uit de tweede helft van de 18de eeuw.
- twee neogotische biechtstoelen met passiesymbolen, uit het atelier van Mathias Zens.
- twee eikenhouten kerkmeestersbanken, uit tweede kwart van de 18de eeuw, mogelijk vervaardigd door Theodoor Verhaegen (1700-1759).
- twee eikenhouten kerkmeestersbanken, uit het midden van de 18de eeuw.
- twee gepolychromeerde retabels.
- doopvont in messing, van het einde van de 16de eeuw; koperen deksel van 1788 door Thomas van Coetshem.
- eikenhouten orgelkast, van het einde van de 18de eeuw.
- epitaafsteen van de familie de Cordes; witmarmeren plaat met opschrift.
- plaasteren kruisweg in bas-reliëf.
- twee neogotische glasramen, eind 19de eeuw.
- sacristiekast, van circa 1750.

Binnen het kerkelijk architecturaal oeuvre van architect-restaurateur Edmond Serrure sr. is de Sint-Gertrudiskerk van Wichelen architectuurhistorisch relevant als zijn vroegst bekende volledig nieuw gebouwde (1870-1872) landelijke neogotische parochiekerk,

gerealiseerd naar zijn plannen van 1866-1868 en dus te situeren in de beginperiode van zijn functie als stadsarchitect van Sint-Niklaas. Representatief als type plattelandskerk in baksteenbouw uit het derde kwart van de 19de eeuw zowel door de eenvoudige plattegrond (driebeukig met ingebouwde voorgeveltoren) als de sobere neogotische bouwstijl met symmetrie in de voorgevelopstand, de eenvormigheid in uitwerking met geaccentueerde spitsbogen. De hoog oprijzende voorgeveltoren verleent het slanke kerkgebouw een monumentaal karakter, waardoor zij in het vlakke Scheldelandschap een sociaal-cultureel significant herkenningsteken vormt dat het dorpscentrum van Wichelen domineert. De herkenbaarheid van de Sint-Gertrudiskerk als plaats voor de eredienst en als centrum van parochiaal en religieus leven wordt versterkt door de aanpalende als monument beschermde pastorie in neoclassicistische stijl, in 1871 eveneens door architect Edmond Serrure ontworpen, en visueel, stilistisch en historisch één geheel met de parochiekerk vormend.

De twee bronzen gedenkplaten voor de oorlogsslachtoffers 1914-1918 in de voorgevel van de kerk zijn als beeldhouwwerk van 1920 door kunstenaar Floris de Cuyper representatief voor zijn artistieke productie op dat vlak.

Interieurhistorisch van bijzondere betekenis door uit de vroegere kerk geïntegreerd 18de-eeuws meubilair dat met het geheel van hergebruikte binnendeuren een waardevol ensemble van artistiek schrijnwerk uit de 18de eeuw vormt en een opvallend weelderig en dominant sfeerbepalend accent uitmaakt van het kerkinterieur. Vooral de kerkmeestersbanken, beide biechtstoelen, en de oudere 18de-eeuwse preekstoel zijn gave exemplaren van kerkelijke meubelkunst, die ook de evolutie van de decoratiestijlen illustreren.

Aan de koorzijde domineert dan veeleer de kwaliteitsvolle neogotische afwerking en uitrusting in overeenstemming met de bouwstijl van het kerkgebouw zelf. Het schrijnwerk en ook een aantal van de heiligenbeelden zouden merendeels voortkomen uit het neogotisch kunstatelier van Mathias Zens (koorlambrisering en -gestoelte, zijaltaren, communiebank, twee biechtstoelen). Resten van neogotische wandpolychromie aan de koorzijde met twee eind 19de-eeuwse neogotische figuratieve glasramen zijn een afspiegeling van het beoogd "totaalkunst"-karakter eigen aan de kerkelijke neogotiek. De uitgebreide collectie heiligenbeelden getuigt cultuurhistorisch zowel van de lokaal specifieke oude verering van Sint-Gertrudis en Sint-Marculfus als van de populariteit van een zeer gediversifieerde heiligendevotie, die in de 19de eeuw in de parochiale kerk een vaste plaats had verworven. De verering van en toewijding aan Sint-Gertrudis dateert reeds vanaf het ontstaan van de parochiekerk in de late middeleeuwen, en is het directe gevolg van het patronaatsrecht dat de Abdij Van Nijvel had. De devotie van Sint-Marculfus en de toevoeging als patroonheilige klimt minstens tot het midden van de 18de eeuw op en is gerelateerd aan de Sint-Marculfus- of Sint-Markoenbron op de vroegere kerksite aan Oud Dorp waar in de maand mei jaarlijks bedevaarten werden naartoe georganiseerd ter genezing van het "koningszeer" of scrofulose, een tuberculeuze ontsteking van de lymfeklieren in de hals die kon doorzweren naar de huid, en andere huid- en klierziekten.

Art. 3. Met het oog op de bescherming zijn van toepassing:

De beschikkingen van het besluit van de Vlaamse Regering van 17 november 1993 tot bepaling van de algemene voorschriften inzake instandhouding en onderhoud van monumenten en stads- en dorpsgezichten, gewijzigd bij besluit van de Vlaamse Regering van 23 juni 2006, 5 juni 2009 en 4 december 2009 en 10 juni 2011 (Belgisch Staatsblad 10 maart 1994, 22 augustus 2006, 18 september 2009 en 11 januari 2010 en 2 augustus 2011).

Brussel, 11 JAN. 2012

Vlaams minister van Bestuurszaken, Binnenlands Bestuur, Inburgering,
Toerisme en Vlaamse Rand

Geert BOURGEOIS